संस्कृत ।।

अ.नं. ९३.

याज्ञिक

प्रयोग

संन्यासविधि-

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(1) श्रीगणेशायनमः ॥ अथयोगपट्टविधिलिख्यते ॥
मंत्रादौपूर्यकश्चैवविधिः ॥ वामेभ्यागतपादाभ्यांस्च
हस्ताधंचदक्षिणे ॥ स्यद्विभागंविभज्यथा ॥ गरुडा
सनसंस्थितो ॥ पादयोर्मध्यदेश ॥ पंचचस्थानिस्त्रय
वच ॥ द्वेचैकंचमध्यदेदद्याज्जानुजंघादितःक्रमात् ॥
करयोर्दशसस्थानेद्वितीयेपंचसप्तच ॥ तृतीये
शटचतिस्त्रश्चातिस्त्रोद्वेचचतुर्थकेद्वेचैकंचमध्ये
देद्यात्सौचेपर्यंकसंज्ञके ॥ इतिपर्यंचशौचावि
धिः ॥ तत्रसंप्रदायविधिः ॥ अधीतविद्यसम्य
श्चेदद्याद्योगपटंगुरुः ॥ पादौमध्येदाभिप्रक्षाल्य

॥

(२) पादुकाभ्यां गृहं व्रजेत् ॥ द्विगुणं कटिसूत्रं च ब
ध्वा वासोभिर्वंधयेच ॥ तच्छासनं प्रकर्मोपविष्टेन
२ चोक्ष्यया गुरुः ॥ सभ्युद्दिष्टमुपन्यस्य वेदांते किंचि
देव तु ॥ गुरुणा विधिवत्तस्य सर्वं गं रवाभिषेचनं ॥
वास्त्रोमाल्यादिकं दत्त्वा गुरुणा यतिभिः सह ॥ नम
स्कृत्य प्रक्षाल्याथ स्तोत्राणि च पठेत्तथा ॥ वस्त्रं चोपरि
संधार्य बंधरभिर्यतिभिः सह ॥ गीताध्यायाविश्व
रूपं भक्ष राध्यान्ते मेव च ॥ ततो नाम प्रकर्तव्यो गुरु २
णा सर्वसंमतं ॥ तीर्थाश्रमवनारण्यगीरीसाग
र पर्वताः ॥ सरस्वती भारथी च पूरी नाम मा निवेदत् ॥

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(2A) श्रीपादसंज्ञे या मा च्यं नामतत्स्य यथा तथा ।। आश्रमा
रभ्याज्ञयाकार्यं दीक्षा व्याख्यादिकं सदा ।। योगपट्टो
पि दातव्यः शिष्ये सम्यक् परीक्षिते ।। ईशाक्षा गुरुणा
दत्वा गृहीशिरसा स्वयं ।। तत्र यथा यथा ततः सम्यक्कु
र्यात्स्वगृहान्वितं ।। स दोरकं नमस्कुर्यात् इदं छोडे
यतीनां तथा ।। इति योगपट्टविधिः ।। अथ आतुरसं
न्यासः ।। अथांगीरसः आतुरसंन्यासः ।। आतु
राणां विशेषोस्ति न विधिर्नैव च क्रीयाः ।। प्रेष्यमात्रं स
संन्यासो आतुराणां विधीयते ।। आपासमीपे गच्छा
ति ध्यादि ।। श्रवणपूर्वकं स्नानं संध्यावंदनं हु
त्वा संन्यासे संकल्पः ।। तत्रवी रग्य प्रधान संकल्पः ।।

(3) प्रेशौ च्यार महा वाक्यं ॥ ॐ भूः संन्यस्तं मया ॥
२ ॐ भुवः संन्यस्तं ०॥ ॐ स्वः संन्य ०॥ ॐ भूर्भुवः
स्वः संन्य ०॥ अशेष दुःख निवृत्ति निरतीशयानं
दः ॥ प्राप्ति परम पुरुषार्थ प्राप्तये परमहंसाश्रम
संन्यासं करोमि ॥ इ[illegible] क्रमः ॥ संन्यासो चितं
ध्वो रंहस्या ॥ पंचम[illegible] शब्द पनीया ॥ पुनः
स्नानं हस्तेन अपठ[illegible]या पात्र हस्ता ॥ तत्तो यं
दक्षिणेन पाणिना जुहोति ॥ एष अग्नि प्रशोयः
प्राणाः प्राणं गछे स्वाहा योनीं गछे स्वाहा ॥ इति २
प्रथम अहुतिः ॥ आपो वै सर्व देवता ॥२॥

(3A)

सर्वाभ्योदेवताभ्योजुहोमिस्वाहा ॥१॥ ततः पा
त्रस्थंशेषतोयंचआश्रु:शिरानऽईयनुवाके
नाभिमंत्र्यपुत्रैः राजार्याश्चवित्तेनगणायाश्चलो
केषणायाश्चमयाय्यक्त ॥२॥ स्वाहेति ॥ हस्तेना
दायजदुदकंपिबेत् ॥ अभयंसर्वभूतेभ्योमत्तः स्वा
हेतिपुनःद्वितियंपिबेत् ॥२॥ संन्यस्तंमया ॥ स्वा
हेतिनिःशेषंपिबति ॥ ततोन्यपवित्रजलं अंज
लिपूर्णंगृहित्वा प्राच्यांदक्षिणस्यांप्रति.
च्यांउदिच्यां ॥ ततस्तुशिखार्थस्थापितान्

A Joint Project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(५) केशानुत्पाद्य विसृज्य यज्ञोपवीतं महीत्वानी:।।

२ काश्यप एकी हस्य प्रक्षात्व्य:।। आपोवै सर्वा देव
ता:।। सर्वेभ्यो देवताभ्यो जुहोति स्वाहा।। ॐ
भूः स्वाहा।। इत्यप्सु जुहोति।। सह जुहुयात्।। उ
र्ध्वो यमध्ये प्राच्यां दिशि प्रत्येकं नीत्वा येतुन
तः स्वर्याश्चिमिमु स्योर्ध्वबाहुः।। संन्यस्तो
स्मि ति।। त्रिवारं ब्रूयात्।। तदनंतरं जीवतिचे
त्पुत्रस्य गृहे गच्छेत्।। ततः सद्गुरुं प्राप्य विधि
वत्।। महावाक्योपदेशादिकं कुर्यात्।। मृते
पि संन्यासिनां ऊर्ध्वदेहादिकं न कुर्यात्।।

"Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(5A)

अहिताग्निश्चेत् ॥ प्राजापत्यां वैश्वानरीं च
धाभ वियां वा ॥ सर्वत्र दक्षिणाम् मितिं कुर्यात्
॥ ईच्छा शस्त्रोई ष्टदेवताया आवाहनी चेष्टा
हुतिं जुहुयात् ॥ अ सौस्य गर्ग्यत्लो का य स्वाहा
ति अहवानिये धारे मध्याग्नि प्रज्वाल्य ॥ मन्म
या अप्सु निक्षिपेत् ॥ अयंते योनिः ॥ याते अ
ग्ने ॥ ये अई० ॥ येति द्वाभ्यां ॥ अग्नमग्निं समारो
प्य सँन्यसेत् ॥ ईति आतुर सँन्यासः ॥ अथ
यतिमरणे कर्तव्य

(5)

त्तामहात्तशान्मनाः॥ पत्तौमृते तेनवपनंनोदकं
नैवचक्रीया॥ नाशौचंनैवशोकश्चबधूना
८ गोत्रिनामपि॥ च शक्तोर्गेनदाहंचविपिन्नै
स्याद्गुरुयत्तौ॥ सपिंडंकेरपातेषांनकर्तव्यं
मुत्तेवतु॥ एकोदिष्टं विनयत्तीनांतुकदा
चन॥ मृतेतेनदहनंकार्यंपरमहंसस्यसर्व
दा॥ कर्तव्यंखननंतस्यनाशौचंनोदकक्रि
या॥ अग्रत्वेस्थापितेतेनस्थापितो हिम ८
हेश्वरः॥ दर्शनात्स्पर्शनात्तस्यसर्वंनस्यंति

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(5A)

पातकं कृछ्रचकं संप्रदेद्धृ हुः॥ ईति अतुर्संन्या
स विधिः॥ समाप्तः॥ ५॥ अथ यति संस्का
रः॥ स्निध्यं नंत्तरपुत्रादिः शिष्यो स्नात्वा
अधिकारसीध्यर्थं वपनं स्नात्वा चरेत् कूर्यात्॥
तत्र संकल्पः॥ करीष्ये यति संस्कारे अधि
कारार्थं स्तद्भ्रत्र यानं कं प्रायश्चित्तं सद्भ्रमे
कैकगो निष्क्रयद्रव्यद्वारा अहमाचरइष्ये.
ईति संकल्पपूर्वकं स्नात्वा वपनं कूर्यात्॥ पु

(6)

त्रातिरिक्तवपनं नेतिके चित् ॥ देशकालौ
५ संकीर्त्य ब्रह्मभूतं नारायणं ऋषिं त्वं भिक्षु
शौनको ब्रह्मविधिः नासंस्कारं करिष्ये ॥ इति
संकल्पः सकुल्यायांनवकुले रामायतीर्थो
दकेनाप्स्वचना ॥ गंगेच यमुनेचैव
गोदावरिसरस्वति नर्मदासिंधुकावेरिज
लेस्मिन् संनिधीं कुरु ॥ नारायणपरंपरंब्र
ह्मतत्वं नारायणःपरः ॥ यच्च किंचिज्जगत्सर्वं ५
व्याप्य नारायणस्थितः ॥ हस्य तेष्वु यतेनापि अं

रौं

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(6A)

मरवहिसर्वं॥ व्याप्यनारायणः स्थितः॥ देवदत्तं
नयाकश्चिन [redacted] ब्रह्मैव विहृतिंगता॥ प्र
र्लीब्रह्मैव सत्वात्पितस्य ब्रह्मनदुच्यते॥ ईदृशे
त्रैमेत्रैकल्ले शाम्सिम्यं॥ प्राणायामपुरः सरं
सौद्रमंत्रे विधुस्य तेनापि हि देतिन्तिस्व भिः॥ य
तेस्नानं कारित्वा॥ पश्चात्त शरीरं मारोस्य वस्त्र
चंदनादि धुपचारेरभ्यर्च्य॥ शेवस्य शरीरमारोप्य
गंधपुष्पैरलंकृत्य मंत्रघोषेर्जयशब्दादिभिर्दुदु
भिनादैर्वैरवैर्रादि ग्रामात्प्राचि मुदिचीवा दिशीं

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(७)

नीत्वा शुध्द देशं समाश्रयेत् ॥ नदीतीरेश्वत्थमु
ले देवतालये वाधस्ताद्वृक्षस्य गर्त्तं कूर्या
द्यथाविधि ततो भूमिं व्याहृतिभिः संप्रोक्ष्य दं
डप्रमाणं मध्ये गर्त्तं नीचे त्रुटस्थां देवयजनं ना
म्नी खनित्वा तन्मध्ये रसं गर्त्तं सार्धहस्त
परिमितं हुत्वा समव्याहृतिभिः पंचगव्येन
प्रोक्ष्य जलं समाधिस्थाने महानदी
वा पश्चीकल्पः तत्र पंचगव्यं प्रक्षिप्य दक्षिणा
ग्रान् कुशानास्तीर्य सावित्र्या शरीरं संस्नाप्य
गोउदकोपचारैरभ्यर्च्य तुलस्यादि मिली

(७A)

नपुष्पमालाभिरलंकृत्य विक्षोहव्यरक्षस्वेति॥
शरीरगर्तेन धोवा विधाय॥ ॐ ई दं विष्णुवि०
ष्णुरेस्वाहेति दक्षिणहस्ते दंडं वै धारयनि
धाय ॐ हर्दं सः वरदत्ना॥ पेरणनाकं निहति
गुहाधा विभ्राजेते द्यजयो विशंति॥ वेदांत
विज्ञान सुनिश्चीतार्था: संन्यासयोगा द्य
तयशुध्दसत्वा॥ तेब्रह्मलोके तुपरांतकाल
परामृतात्परीमुच्यांति सर्वे इति हृदयं जपेत्॥
पुरुषसूक्तं ऋग्वोर्मध्ये जपेत्॥ ब्रह्मविवईति
वै

(8)

मु ध्रिजपेत् ॥ विछो ररातमासि विछो एह
मासि विछो अन्त्रेस्या विछो स्थूर सि विछो
६ र्धचमवैछव सि विछ्वेत्वा ॥ ईति नाभौ
जपेत् ॥ द्वेवस्य त्वा स वि० ॥ हस्ताभ्यां ० ॥
ईतिकर्णयोः ॐ मे धमगा स्मा
तामा तरमप्यगा तु ॥ मृत्यास्य पुत्रैः पशु
भिर्यौनो द्विषः स्वानाभि तिमंत्रेण
मूर्धनमस्मनायरसुना शंखेननारीके
ळेनवाभिषात् ॥ शिरो भद्रेनकतमर्मृत्युं
श्रोति छिरण्मगुड पिंडमन्यदाफकंनारी ६

Joint Project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yeshwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(8A)

केत्वादिनीधायमिद्यादिस्याचारः ॥ दर्भै
राधाद्यप्रक्षावे ल देवयजनं ल्लव ल सिक
ता दिनां हरयेत् ॥ नद्या दोचोधि रो भेदना
नंतरं ऋसिच्यादि नाभि मंत्र्य दर्भैराधाद्य
ऋवभुर्वः सुवरो भियाभिः मंत्र्यपाषाण
हदं वध्वाजके हृदं स्व प्रोक्षाव ल स्वा
हांतेन भिक्षु देहांतेन भिक्षु देहं मोचये
त् ॥ ततो अग्निनाग्निः समिध्यं छीते क
विर्ग्रहपतिर्युवा ॥ हव्यवाड्जुह्वास्य ॥

(१)

त्वंह्यग्नेअग्नाविप्रोविप्रेण॰सं३सतसखा

८ सँख्यासमिध्यसेन् ॥ तंमर्जयंतसुक्रतंपरोवा

वानमाजिषु ॥ स्वेक्षयेषुवाजीनं ॥ यज्ञेनय

ज्ञं॰ ॥ तदेवा ॥ इतिचतस्रोरुचः ॥ ॐ चित्तिस्स्रु

कः ॥ चित्तंमाज्यं ॥ वाग्वेदिः आधीतंबर्हिः केतोअ

ग्नि ॥ विज्ञातमग्निः ॥ वाचस्पतिर्होतामनउप

वक्ता ॥ प्राणोहविः ॥ सामाध्वर्युः ॥ वाचस्पते

विधेनामन् ॥ विधेमतेनाम ॥ विधेस्त्वम ८

कंनाम ॥ वाचःस्पतिःसोमंपिबतु ॥ अस्मा

सुनृम्णधंत्स्वाहा ॥ १ ॥ पृथिवीहोता ॥ द्यौरध्वर्युः ॥

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai.

(9A) रुद्रो अग्नीत् ॥ बृहस्पतिरुपवक्ता ॥ वाचस्पते

वाचे वीर्येण ॥ संभृततमेनायक्ष्यसे ॥ यजमानायवा

र्यं असुदेवस्करस्मै वाचस्पति सोमं पिबति ॥

ऊर्जनर्दि इंद्रियमिंद्रियाय स्वाहा ॥ अग्निर्होता ॥

अश्विनाध्वर्यु ॥ त्वष्टाग्नीत् ॥ मित्र उपवक्ता ॥ सोमः

सोमस्यपुरोगाः शुक्रः शुक्रस्य पुरोगाः श्रीतास्त

इंद्रसोमाः ॥ वातापे हव्यनक्षत स्वाहा ॥ सूर्यो मे

चक्षुः वातः प्राणः द्यौः पृष्ठं ॥ अंतरिक्षमात्मा ॥

अंगैर्यज्ञं पृथिवीं शरीरैः ॥ वाचस्पतिर्धि

(१०)

ध्यावाच्या अधी ध्याज्ञ दिवी देवा वर्ष्यं
१ होत्रामे रयस्वाहा ॥ अच्यू तपाजो अग्नच्या
स्यत्ते हुता वाचस्पति स्सोममेपातु मादेव्याः
स्तनुम्भेदिमा मनुष्याः नमो दिषे नमः दधि
व्येस्वाहा ॥५॥ इति पंचानुवाकासंग्रहाः ॥
आज्ते देवा अवंतु न ॥ पत्त चौजपित्याज
न्मासे भाविपापे मुक्ता ॥ वयं अध्यमे धर्मत्वंप्रा
प्तोति भावयं व्येनमस्कृत्य अवभृथ वक्ष्ये ध्या १
स्नात्वा गंधादि दत्वा नैवेद्य शेषग्य हित्वा अ
ग्रमेना त्सवादधि त्सवा गच्छेयुः ॥ उच्चोहरि

(10A) स्मरणंपुरस्सरं॥ पुत्रैश्वे त्रकेत्तुनेति अवाक् गर्तस्पहृदयस्यवा पुष्पाद्दंधि। विरय होतवदेव स्यरे ल सं ज्ञेत्॥ ततो अनादित्सादिति धिशेष: तत: कर्ताश्नात्साचम्य। सन्धिगतः तस्माद्ब्र म्ही भूतस्यनाशाय रामकृविष्णुच्छव्यर्थेनर्प णं करिष्यई ति स्न..:॥ स्नव्येनदेवतिर्थे नैव आत्मानंतर्पयामि॥ अंतरात्मानंतर्पया मि॥ परमात्मानंत। भिहावस्थापे लंकुर्यात्॥ शुक्लपक्षमध्ये तस्यकेशवादि द्वादशनामेभि:॥

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com